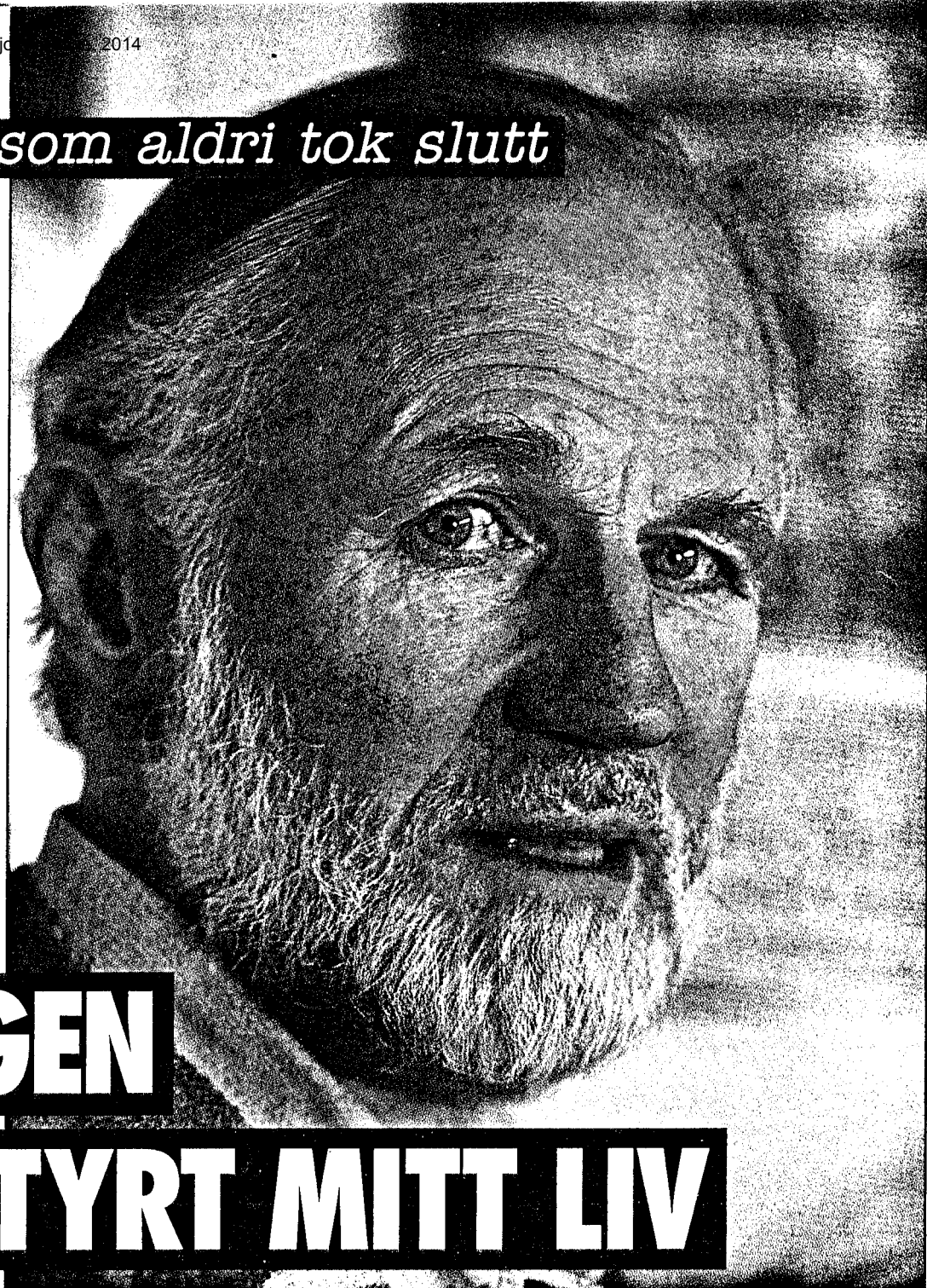

NY BOK:

Oppgjøret som aldri tok slutt

Kjell Fjørtoft om barneårene – og farens kamp mot nazistene

Truet på livet sju-åtte ganger. Utskjelt som nazist. Men Kjell Fjørtoft (67) lar seg ikke skremme, og hudfletter landssvikoppgjøret i sin siste bok. Som sønn av en motstandsmann og en av Nord-Norges største fiskeeksportører forteller han her om oppveksten som påvirket hans liv.

– KRIGEN

HAR STYRT MITT LIV

REPORTASJE

TEKST OG FOTO:
BJØRN MOHOLDT

Kjell Fjørtofts *Oppgjøret som aldri tok slutt* er en bok mange helst ser feid under teppet. Den er den siste i en serie på seks bøker om den annen verdenskrig, og avdekker mye av den urett Fjørtoft mener oppsto under landssvikoppgjøret.

– For å få ro i sjelen, måtte jeg også få med meg det som skjedde da freden kom, forklarer han.

Den tidligere journalisten, fotografen og filmskaperen er flere ganger blitt beskyldt for å løpe gammelnazistenes ærend, noe han bare fnyser av.

– Også frontkjemperne, og andre som gled inn i NS og i tyskernes tjeneste, var mennesker. Ting var ikke svart/hvitt, slik landssvikoppgjøret gir inntrykk av. Nyansene er viktige. Bare slik kan vi forholde oss til fortiden.

Barndommen la grunnlaget for Kjell Fjørtofts tvisyn, rotløshet og nesten maniske jakt på historiske fakta. Hans dypdykk i vår okkupasjonshistorie har vært et

oppgjør med en fortid som har preget ham mer enn han har villet innrømme.

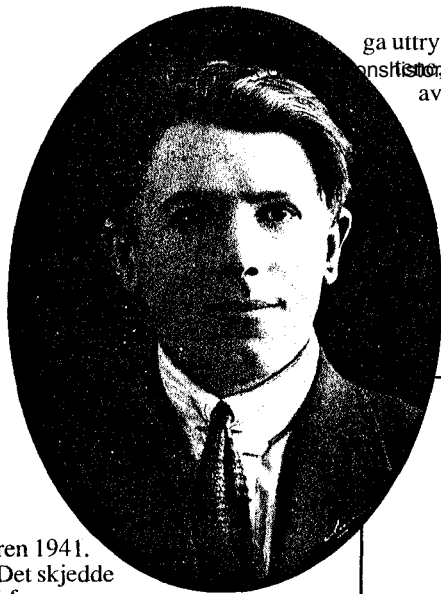
– Jeg var ti år da krigen brøt løs. Med alt det som skjedde rundt meg, er det ikke rart at okkupasjonen satte sine spor. På frigjøringsdagen var jeg midt i den mest påvirkelige alderen. Jeg er et resultat av mine omgivelser og min fortid, hevder han selv.

Faren kom fra øya Fjørtoft utenfor Ålesund, moren Borgny fra Rosendal i Hardanger. Da krigen kom til Norge, drev faren en meget lukrativ fiskebrygge ved Gamlemoloen i Tromsø havn.

Motstandsmann

På 1930-tallet ble Karl K. Fjørtoft en av Nord-Norges største fiskeeksportører, og England var viktigste marked. Etter tyskernes inntog ble han derfor tidlig medlem av den lokale motstandsbevegelsen.

– Far ville ikke selge fisk til tyskerne, forklarer Fjørtoft. – Han fikk derfor med god hjelp fra distriktssjef Eriksen ved postkontoret i Tromsø – venn med postdirektøren i Oslo, som var fremstående medlem av NS – en særegen "spesialordning" vint-

ga uttrykk for sin avsky for nazistenes forfall, som sunnmøring, av den rolige sorten.

Karl K. Fjørtoft hadde nær tilknytning til hendelsene fra øyene utenfor Tromsø senhøsten 1943, som endte med henrettelsen av åtte motstandsmenn i den såkalte Arnøy-saken.

Han fortsatte sin stillferdige, men ef-

det samlet inn penger anonymt (som i 1997-kroner utgjorde mellom to og tre millioner kroner). Og gruppen samlet inn klær og matvarer til fangeleirene på Krøkebærsløtta i Tromsdalen, på Bardufoss, Storsteinnes og Kvævangsfjellet. De "bestakk" kommandantene der på forhånd med sild og fisk og fikk etterpå kjøre forsyningene med lastebil rett inn i leirene.

Kjells far døde 95 år gammel.

I 1985 sto Overvåkingspolitiet (OP) på døra med ransakelsesordren i handa. – De mistenkte meg for å ha papirer som ikke var mine og fant 80 dokumenter gradert fra hemmelig til strengt hemmelig.

Dette var kopier av originaler, tilhørende OP og den militære E-tjenesten. Fjørtoft ble siktet etter de samme spionparagrafene som Arne Treholt året før. Imidlertid ble saken henlagt.

Han er overbevist om at han

ren 1941.

Det skjedde i form av en

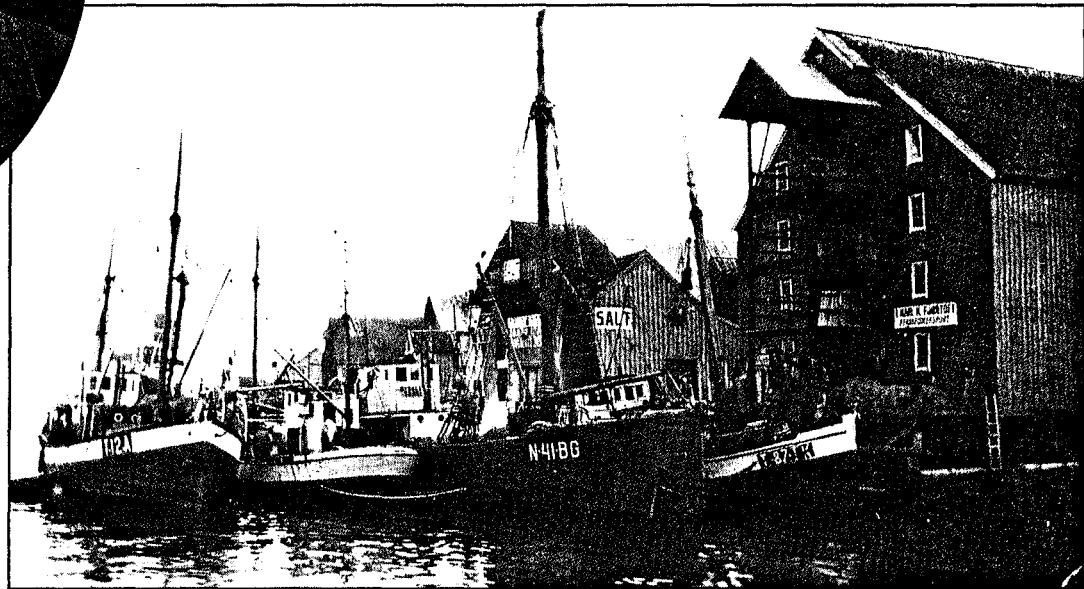
"skjult" tillatelse til å selge røkt og saltet fisk pr. post, kamouflert som trekilos og femkilos "bokpakker".

Bestillingene strømmet inn fra hundrevis av postfunksjonærer fra hele landet. Trolig derfor kunne denne trafikken pågå uforstyrret under hele krigen. Ordningen ble kjent på folkemunne, og løsningen når det gjaldt forsendelsen var intrikat:

De som ønsket varer, kunne ringe to telefonnumre i Tromsø, oppgi navn og adresse, og få fisken tilsendt som bøker i oppkrav. Samtlige postkontor dekket over ordningen, fordi postfunksjonærer selv brukte den. Dermed unngikk Karl K. Fjørtoft å selge fisk til tyskerne. Den gikk til nordmenn.

Arnøy-saken

– Krigen var ofte på dagsorden hjemme. Mens min mor høylytt

Karl K. Fjørtoft var en av Nord-Norges største fiskeeksportører og England var et viktig marked .

fektive motstandskamp i "Gruppen Gammelmoloen", med tilhold i Fjørtofts egen fiskebrygge. Her ble det organisert radioavlytting og laget daglige bulletiner til andre motstandsceller.

Til familier der familiefaren hadde måttet rømme landet, ble

deg: Av et politikorps på 4500 mann ble 2200 øyeblikkelig suspendert for å ha samarbeidet med tyskerne. Disse ble erstattet av uerfarne folk, og med så mange saker sier det seg selv at oppgjøret umulig kunne gjennomføres forsvarlig, mener Kjell Fjørtoft.

I boka forsøker Fjørtoft å avlive myten om den store enigheten under oppgjøret. En svært liten del av befolkningen deltok i nazimotstanden, men hjemmefronten kom i stor grad til å prege synet på rettsoppgjøret.

– Ethvert menneske med en eller annen tilknytning til NS var forsvarsløse til langt inn i 60-årene, sier Fjørtoft.

Mange fremtredende nordmenn tok til motmæle mot de mange og meget bredt anlagte straffereaksjonene, som ofte ikke sto i forhold til forbrytelsene.

Den kjente rettspsykiateren Gabriel Langfeldt var overbevist om at mange NS-medlemmer hadde ideelle hensikter. Overlege

Overvåkingen på døra

Som journalist – først i Nordlys, så i Lofotposten og Dagbladet – havnet Kjell Fjørtoft ofte på den svakestes side. I et par år jobbet han også for Vi Menn.

Jon Leikvam reagerte mot psykisk terror og mishandling av uskyldige. Og en av Norges fremste jurister, Jon Skeie, uttrykte: "Aldri har vi hatt sådan rettsløshet," sa han blant annet.

Drapstruet

Fjørtoft understreker at hans kritikk er blitt forliet av historikerne og hjemmefronten.

– Fryktelige overgrep fant sted, ofte mot helt uskyldige mennesker. Jeg har mange eksempler på den bestialitet som ble begått. Og stemningen i det ensidige landssvikoppgjøret rettferdiggjorde ofte disse handlingene.

Sju-åtte ganger er omstridte Fjørtoft blitt truet på livet over telefonen. Men han tar truslene med stor ro.

– Jeg har ikke beviser, men er nesten sikker på at dette er gamle mennesker som hadde tilknytning til hjemmefronten under krigen, sier Tromsø-forfatteren som tror at hjemmefronten frykter riper

har vært telefonavlyttet, men er ingen motstander av etterrettingsarbeid og tilhørende tjenester.

– Når det utvikler seg subkulturer som går mot demokratiet interesser, må de lukes bort. Det er uhyre farlig for et demokrati når disse tjenestene lever sitt eget liv uten skikkelig parlamentarisk kontroll.

i lakken, fordi de ikke bare var de heltene de gjerne vil ha oss til å tro.

Historikere som misliker at Fjørtoft er selvlært, har reagert på hans fremstilling og sådd tvil om hans kompetanse. De har også unnlatt å nevne ting som vil kompromittere hjemmefronten, mener han selv. Dermed diskrediteres de med andre oppfatninger og annen viten.

Fjørtoft har som forfatteren Egil Ulateig kommet fram til et langt høyere antall likvidasjoner enn det offisielle. – Hjemmefronten likviderte ca. 200. Jeg tror ikke det er noen tilfeldighet at tallet er det samme som det Ulateig påstår.

Det norske folk har krav på å få vite hva som faktisk skjedde, understreker Fjørtoft. – Jeg hevder ikke at de som gjorde seg skyldig i forbrytelser ikke skulle dømmes. Det er nyanseringen og edrueligheten som forsvant som ble en skamplett i vårt forhold til krigen.

FJØRTOFTS ENDELIGE OPPGJØR

Landssvikoppgjøret var en enorm prosess, og krevde et meget omfattende rettsapparat. Den siste saken ble fremført så sent som i 1953. I alt 92 805 nordmenn ble siktet for landssvik, og 46 085 ble straffet; fra bøter, tap av statsborgerlige rettigheter i ti år, til lengre fengselsstraffer og dødsstraff.

37 150 saker ble henlagt på grunn av bevisets stilling, men både de det gjaldt og deres etterkommere måtte bære stempelet som forrædere i flere tiår.

Sommeren 1943 jobbet 147 000 nordmenn på tyske anlegg. Ca. 250 000 var sannsynligvis innom arbeid for tyskerne under krigen, men stort sett ble bare de med NS-medlemskap dømt for landssvik.

– Jeg har avdekket groteske eksempler på overtramp. Tenk